

บทสรุปผู้บริหาร

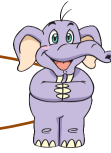

คู่มือการให้ความรู้เกี่ยวกับช้างศึกดำบรรพ์โคราชฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อ กระบวนการจัดการเรียนรู้ของสถาบันวิจัยไม้กลายเป็นหินฯ และเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องช้างศึกดำบรรพ์ของโคราชที่ถูกต้อง ชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากขึ้น ตามที่ได้เข้าร่วมประชุมโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องพัฒนาศักยภาพบุคลากรในงานพิพิธภัณฑ์ สถาบันวิจัยไม้กลายเป็นหินฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้ในข้อมูลใหม่ๆ เกี่ยวกับช้างศึกดำบรรพ์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ให้เป็นหน่วยบริการที่มีมาตรฐานระดับสากล โดยสามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้องสำหรับ นักท่องเที่ยวได้และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

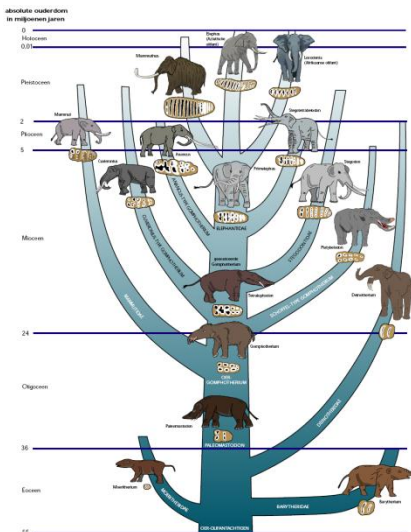
สำนักงานผู้อำนวยการ
สถาบันวิจัยไม้กลายเป็นหินฯ
ตุลาคม 2559

ช้างดึกดำบรรพ์โคราช

เนื่องจากการพบซากช้างดึกดำบรรพ์จำนวนมากและหลากหลายชนิด ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลและสาขาครอบคลุมพื้นที่หลายอำเภอของจังหวัด นครราชสีมา ได้แก่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ โนนสูง จักราช พิมาย และอำเภอ เมืองนครราชสีมา โดยเฉพาะที่ตำบลท่าช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ เพียง 1 ตำบล พบช้างดึกดำบรรพ์ถึง 10 สกุล จาก 44 สกุลที่พบทั่วโลก ถือว่าพบช้างดึกดำบรรพ์หลากหลายสายพันธุ์ที่สุดในโลก นอกจากนี้ยังพบ สัตว์มีกระดูกสันหลังอื่นๆที่อยู่ร่วมกันกับช้างดึกดำบรรพ์อีกหลายสปีชีส์ เช่น ยีราฟคอสั้น เอบีที่เป็นบรรพบุรุษของอูรังอุตัง สัตว์ที่คล้ายหมูและฮิปโป ซึ่งเรียกว่าเมอริโคโปเทมัส สัตว์พวกวัว หมูปาขนาดเล็ก-ใหญ่ กวางแอนติโลป เสือเขี้ยวดาบ แรด ม้าฮิปโปเรียน เต่า ตะพาบน้ำ จระเข้ และหอยต่างๆ ซึ่งทั้งหมดจัดแสดงร่วมกันในพิพิธภัณฑ์ช้างดึกดำบรรพ์ อันนับเป็น การสนับสนุนความสำคัญของช้างในฐานะสัตว์ประจำชาติไทย

นิทรรศการช้างศึกดำบรรพ์โคราช

จัดแสดงฟอสซิลช้างโคราชที่ค้นพบจากบริเวณริมแม่น้ำมูลของตำบลท่าช้าง และตำบลช้างทอง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งเคยเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของช้างมากกว่าสิบล้านปีมาแล้ว โดยพบหลักฐานกระดูก ฟันและงาของช้างถึง 10 สกุล จาก 44 สกุล ที่พบทั่วโลก มีอายุอยู่ในสมัยไมโอซีนตอนกลางถึงสมัยไพลโตซีน (16-0.1 ล้านปีก่อน) ได้แก่ ช้างสีงากอมโพธิ์เรียม ช้างงาจอบโปรไดโนธิ์เรียม ช้างงาเสียมโปรตานันคัส ช้างสีงาเตตระโลโฟดอน ช้างสีงาไซโกโลโฟดอน ช้างสเตโกโลโฟดอน ช้างไซโนมาสโตดอน ช้างสเตโกดอน และช้างเอลิฟาส ที่เป็นสกุลเดียวกับช้างไทยปัจจุบัน

ช้างงาจบเล็ก

โปรไดโนธีเรียน

(*Prodeinotherium*)

อายุ : สมัยไมโอซีนตอนต้นถึงตอนกลาง (23-11 ล้านปีก่อน)

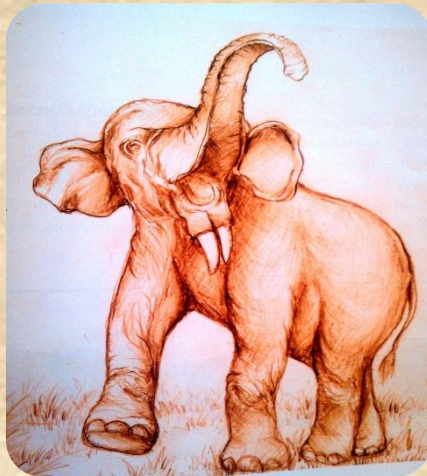
การกระจายพันธุ์ : ทวีปแอฟริกา ยุโรปและเอเชีย

ลักษณะ : สูง 2.5-3 เมตร หรือใกล้เคียงกับช้างปัจจุบัน

มีงา 2 งา งอกจากขากรรไกรด้านล่าง และงอลงคล้ายงาช้าง

ส่วนขากรรไกรด้านบนไม่มีงา ยอดฟันกรามมีลักษณะเป็นสันแคบ

โดยไม่เป็นปุ่มหรือเป็นกรวย จำนวน 2-3 สัน ต่อ 1 ซี่ฟัน

ช้างงาจอบเล็ก

โปรโตโนรีเรียน

(*Prodeinotherium*)

ฟอสซิลที่พบ :

แหล่งที่พบฟอสซิล : บ่ออุตสาหกรรมแม่ น้ำมูล ต.ท่าช้าง

อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.นครราชสีมา

สภาพแวดล้อม : ป่าไม้และท้องทุ่ง

ช้างสีงา

กอมโฟธีเรียน

(*Gomphotherium*)

อายุ : สมัยไมโอซีนตอนต้นถึงพาลีโอซีนตอนต้น (23-3 ล้านปีก่อน)

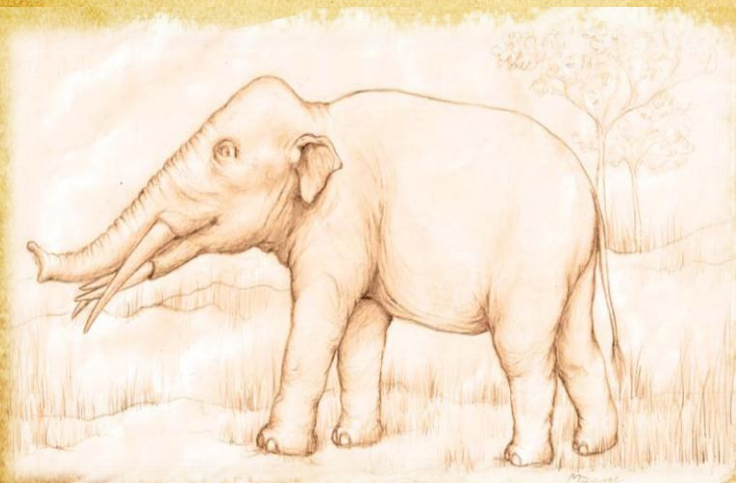
การกระจายพันธุ์ : ทวีปแอฟริกา ยุโรป เอเชีย และอเมริกาเหนือ

ลักษณะ : สูง 2-3 เมตร มีงา 4 งา งาคู่บนโค้งลง

งาคู่ล่างตรงไปข้างหน้า มีปลายเลี่ยมแหลม ขากรรไกรล่างยาว

ฟันเป็นปุ่มมีขนาดต่างกัน และเรียงเป็นแถวไม่ค่อยชัดเจน

จำนวน 2-5 แถว ต่อ 1 ซี่ฟัน

ข้างซ้าย

กอมโฟรีเรียน

(Gomphotherium)

ฟอสซิลที่พบ :

แหล่งที่พบฟอสซิล : บ่อตูดทรายริมแม่น้ำมูล ต.ท่าช้าง

อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.นครราชสีมา

สภาพแวดล้อม : ป่าแห้งแล้งใกล้ทะเลสาบ

ช้างงาเสียม

โปรตานันคัส

(*Protanancus*)

อายุ : สมัยไมโอซีนตอนกลางถึงตอนปลาย (16-5 ล้านปีก่อน)

การกระจายพันธุ์ : ทวีปแอฟริกา ยุโรปและเอเชีย

ลักษณะ : สูง 2-3 เมตร มีงา 4 งา งาคู่บนค่อนข้างสั้น

และโค้งลง งาคู่ล่างมีลักษณะแบนคล้ายเสียม ฟันคล้ายกรวย

ค่อนข้างสูงเรียว เรียงตัวประมาณ 2-4 คู่ต่อสันแนวขวาง

และมีจำนวน 3-5 สัน ต่อ 1 ซี่ฟัน

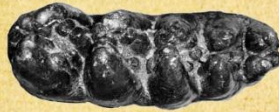

ช้างงาเทียม

โปรตานันคัส

(*Protanancus*)

ฟอสซิลที่พบ :

แหล่งที่พบฟอสซิล : บ่ออุตสาหกรรมริมแม่น้ำมูล ต.ท่าช้าง

อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.นครราชสีมา

สภาพแวดล้อม : ป่าไม้

สเตโกโลโฟดอน

(*Stegolophodon*)

อายุ : สมัยไมโอซีนตอนกลางถึงไพลโอซีน (16-2.5 ล้านปีก่อน)

การกระจายพันธุ์ : ทวีปเอเชียและแอฟริกา

ลักษณะ : มีทั้ง 4 งา และ 2 งา โดยพวก 4 งาค่อนข้างโบราณ
มากกว่าและมีขนาดเล็กกว่า สูงประมาณ 2-2.5 เมตร

เมื่อวิวัฒนาการมากขึ้นอาจสูงได้ถึง 3-4 เมตร และมี 2 งา

ลักษณะฟันมีสันแบบปุ่มอย่างน้อย 4 ปุ่ม จำนวน 4-7 สัน

และมีแนวแบ่งครึ่งซ้ายขวาของฟันกรามค่อนข้างชัดเจน

สเตโกโลโฟดอน

(*Stegolophodon*)

ฟอสซิลที่พบ :

แหล่งที่พบฟอสซิล : บ่อตูดทรายริมแม่น้ำมูล ต.ท่าช้าง

อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.นครราชสีมา

สภาพแวดล้อม : ป่าไม้และท้องทุ่ง

ช้างงาจอบใหญ่

ไดโนธีเรียม

(*Deinotherium*)

อายุ : สมัยไมโอซีนตอนปลายถึงพาลีโอซีนตอนกลาง
(11-0.5 ล้านปีก่อน)

การกระจายพันธุ์ : ทวีปแอฟริกา ยุโรปและเอเชีย

ลักษณะ : มีงา 1 คู่ ฟันคล้ายโปรไดโนธีเรียม แต่มีขนาด
ใหญ่กว่า ความสูง 3-5 เมตร น้ำหนัก 8-10 ตัน

ช้างงาจบใหญ่

ไดโนธีเรียม

(*Deinotherium*)

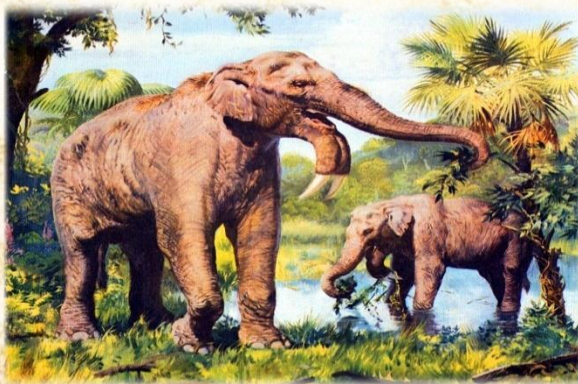
ฟอสซิลที่พบ :

แหล่งที่พบฟอสซิล : บ่อตูดทรายริมแม่น้ำมูล ต.ท่าช้าง

อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.นครราชสีมา

สภาพแวดล้อม : ป่าไผ่

ไซโนมาสโตดอน

(*Sinomastodon*)

อายุ : สมัยไมโอซีนตอนปลายถึงไพลสโตซีน (11 ล้านปี-1หมื่นปีก่อน)

การกระจายพันธุ์ : พบเฉพาะทวีปเอเชีย

ลักษณะ : สูง 3-4 เมตร พันมี 3-6 สัน มีลักษณะแบบเต้านม

หรือแบบกรวย มองเห็นเป็น 2 ปุ่มใหญ่ หรือ 2 กลุ่มใหญ่ใน 1 แถว

และมีร่องกลางสันฟันชัดเจน มีงาบน 1 คู่ เป็นรูปกรวยเรียว

ยาวโค้งขึ้นและหันออกจากตัว

ไซโนมาสโตดอน

(*Sinomastodon*)

ฟอสซิลที่พบ :

แหล่งที่พบฟอสซิล : บ่ออุตสาหกรรมริมแม่น้ำมูล ต.ท่าช้าง

อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.นครราชสีมา

สภาพแวดล้อม : ป่าไม้

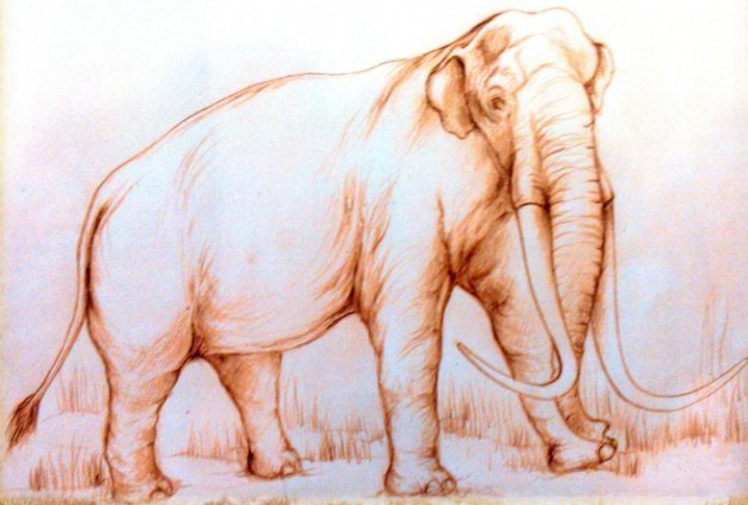
สเตโกดอน

(*Stegodon*)

อายุ : สมัยไมโอซีนตอนปลายถึงโฮโลซีน (11 ล้านปี-1,400 ปีก่อน)

การกระจายพันธุ์ : ทวีปเอเชียและแอฟริกา

ลักษณะ : คล้ายช้างปัจจุบัน สูง 3-4 เมตร กะโหลกมีขนาดใหญ่ ขากรรไกรล่างสั้น มีงาบน 2 งา มียาวกว่า 3 เมตร ค่อนข้างโค้งงอในบริเวณส่วนปลาย และคู้งามักอยู่ใกล้ชิดกันจนต้องวางงวงพาดออกนอกคู้งา มีฟันเป็นปุ่มๆ ตั้งแต่ 5 ถึง มากกว่า 10 ปุ่มต่อ 1 แถว และมีจำนวนแถวฟันระหว่าง 6-13 แถว

สเตโกดอน

(*Stegodon*)

ฟอสซิลที่พบ :

แหล่งที่พบฟอสซิล : บ่อตูดทรายริมแม่น้ำมูล ต.ท่าช้าง
อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.นครราชสีมา

สภาพแวดล้อม : ป่าไม้และท้องทุ่ง

ช้างสี่งา

เตตระโลโฟดอน

(*Tetralophodon*)

อายุ : สมัยไมโอซีนตอนกลางถึงไพลโอซีน (16–2.5 ล้านปีก่อน)

การกระจายพันธุ์ : ทวีปแอฟริกา ยุโรป เอเชีย

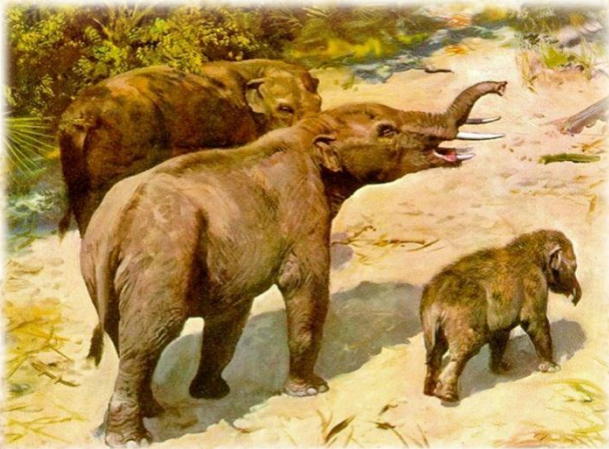
อเมริกาเหนือและอเมริกาใต้

ลักษณะ : สูงประมาณ 3 เมตร มีงา 4 งา ลักษณะคล้าย

ช้างกอมโฟรีเรียม แต่ขากรรไกรล่างรวมกับงาล่างมีขนาดสั้นกว่า

มีแถวของปุ่มฟัน 4 สัน ซึ่งจะสึกไม่เท่ากันระหว่างปุ่มฟันซีกซ้าย

กับซีกขวา

ข้างสิ่ง

เตตระโลฟดอน

(Tetralophodon)

ฟอสซิลที่พบ :

แหล่งที่พบฟอสซิล : บ่ออุตสาหกรรมริมแม่น้ำมูล ต.ท่าช้าง
อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.นครราชสีมา
สภาพแวดล้อม : ป่าไม้และท้องทุ่ง

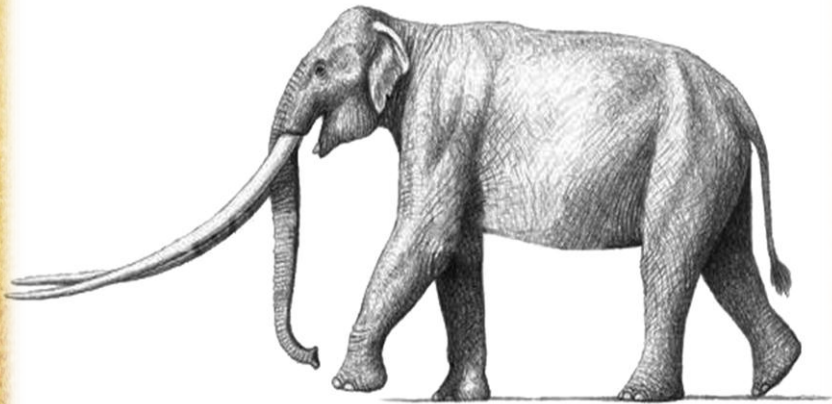
ไซโกโลโฟดอน

(Zygodolophodon)

อายุ : สมัยไมโอซีน ถึงไพลโอซีน (23-2.5 ล้านปีก่อน)

การกระจายพันธุ์ : ทวีปแอฟริกา ยุโรป เอเชีย
และอเมริกาเหนือ

ลักษณะ : สูงประมาณ 2 เมตร มีงา 2 คู่ โดยงาบนยาว
ส่วนงาล่างเล็กและสั้นอยู่ตรงบริเวณปลายขากรรไกรล่าง
มีแถวของปุ่มฟัน 3-4 สัน ด้านข้างของแถวปุ่มฟันมักโค้งงอ

ไซโกโลฟดอน

(Zygodon)

ฟอสซิลที่พบ :

แหล่งที่พบฟอสซิล : บ่ออุตสาหกรรมแม่ น้ำมูล ต.ท่าช้าง

อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.นครราชสีมา

สภาพแวดล้อม : ป่าไม้และท้องทุ่ง

เอเลฟาส

(Elephas)

อายุ : สมัยไพลโอซีนถึงปัจจุบัน (น้อยกว่า 5 ล้านปี)

การกระจายพันธุ์ : ทวีปแอฟริกา ยุโรปและเอเชีย

ลักษณะ : ช้างเอเลฟาสโบราณเป็นบรรพบุรุษโดยตรงของ
ช้างเอเชียหรือช้างไทยในปัจจุบัน และอยู่ในสกุลเดียวกัน
สูงประมาณ 2.5–3.0 เมตร มีงา 1 คู่ งอกจากขากรรไกรบน
ฟันกรามมีลักษณะเป็นแผ่นยาวลึกรียงซ้อนกัน และเชื่อมด้วย
สารซีเมนต์ โดยมีจำนวนแผ่นฟัน 12–24 แผ่น ขากรรไกรล่างสั้น
กะโหลกมีขนาดใหญ่ และส่วนบนกะโหลกโค้งเป็น 2 ลอน

เอลิฟาส

(Elephas)

ฟอสซิลที่พบ :

แหล่งที่พบฟอสซิล : บ่ออุตสาหกรรมริมแม่น้ำมูล ต.ท่าช้าง

อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.นครราชสีมา

สภาพแวดล้อม : ป่าไม้

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเทือง จินตสกุล

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยไม้กลายเป็นหินฯ

รวบรวมข้อมูล/ เรียบเรียง/ คัดสรรภาพ

1. นางปัทมาภรณ์ อำไพกุล

หัวหน้าสำนักงานผู้อำนวยการ

2. นางลาวัลย์ ตอสกุล

มัคคุเทศก์

3. นายไกรศรี เต็นปักซี่

นักวิชาการโสตทัศนศึกษา

4. นางสาวรางคนา นามแสง

เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป

5. นางสาวนัทธร อาษาสุวรรณ

เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป

(ประกันคุณภาพ)

6. นางสาวนิสากร คุณวงศ์

นักประชาสัมพันธ์

แหล่งข้อมูล

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเทือง จินตสกุล ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยไม้กลายเป็นหินฯ

2. ดร. จริญญา ดั่งวงกระยอม

อาจารย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

